

เอกสารประกอบเวทีวิจัยมุสลิมศึกษา

“มุสลิมศึกษากับการวิจัยสันติภาพในชายแดนใต้/
ปาตานีและสังคมโลก: ที่ทางและทิศทางที่ควรเป็น”

27-28 สิงหาคม 2559

เนื้อหาภายในเอกสาร

กำหนดการ.....	1
ประวัติวิทยากร.....	3
รายงาน: ทบทวนข้อเสนอมุสลิมศึกษากับสังคมศาสตร์ การเมืองและวัฒนธรรม	5
เปิดเวทีวิพากษ์ “มุสลิมศึกษา-อิสลามศึกษากับสังคมศาสตร์” ทบทวนข้อเสนอผู้ ชายแดนใต้.....	15
“แนวคิดนักวิชาการมุสลิมรุ่นใหม่”(1) เปิดโลกมุสลิมศึกษาจากอีสานสู่ ตะวันออกกลาง.....	22
“แนวคิดนักวิชาการมุสลิมรุ่นใหม่” (2) สตรีมุสลิม และการฟื้นฟูอิสลามในโลก สมัยใหม่.....	34
ภาคผนวก (1) มุสลิมศึกษา : สังคมศาสตร์ทวนกระแส และ “ความเป็น อื่น”.....	50
ภาคผนวก (2) อิสลามกับความเป็นสมัยใหม่.....	61
ภาคผนวก (3) Muslims in Thailand: A Topical Bibliography.....	75

กำหนดการ

โครงการเวทีวิจัยมุสลิมศึกษา

“มุสลิมศึกษากับการวิจัยสันติภาพในชายแดนใต้/ปาตานี และสังคมโลก:
ที่ทางและทิศทางที่ควรเป็น”

ระหว่าง วันที่ 27-28 สิงหาคม 2559

วันที่ 27 สิงหาคม 2559 ณ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (อาคารเรือนพัก
รับรอง) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (ม.อ.ปัตตานี)

15.30 ผู้เข้าร่วมถึงสถานที่จัดงาน

16.00 วงถกแนะนำโครงการ แนะนำตัว และเปิดประเด็นการพูดคุย โดย
นายอันวาร์ กอมะ และ นายอิมรอน ซาเหาะ

19.00 รับประทานอาหารค่ำ

วันที่ 28 สิงหาคม 2559 ณ ห้อง Press Center ชั้น 3 วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (ม.อ.ปัตตานี)

08.30-09.00 ลงทะเบียน

09.00-11.00 เสวนาประเด็น “มุสลิมศึกษากับการวิจัยสันติภาพในชายแดน
ใต้/ปาตานี และสังคมโลก: ที่ทางและทิศทางที่ควรเป็น” โดย
ศ.ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ และ ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี
ดำเนินการเสวนาโดย นางสาวยาสมิน ชัตตาร์

11.00-12.00 แบ่งกลุ่มอภิถายวงย่อย ตามความสนใจของผู้เข้าร่วม ถึง
ทิศทางการวิจัยในอนาคตของสาขานี้ในมิติต่างๆ

12.00-13.00 พักรับประทานอาหารเที่ยง

13.00-14.00 ถ่ายทอดประเด็นที่ได้จากวงย่อยสู่วงใหญ่

14.00-16.00 สนทนาแลกเปลี่ยนโต๊ะกลมในประเด็น “ที่ทางและทิศทางของ
การวิจัยมุสลิมศึกษาและสันติภาพ” ดำเนินวงโดย นาย
รอมฎอน ปันจอร์

16.00-16.30 สรุปวง โดย ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี

16.30 แยกย้ายกลับภูมิลำเนา

ประวัติวิทยากร

ศ.ดร.ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ

- ✓ ธรรมศาสตร์มิชชัน/ ศาสตราจารย์
- ✓ รองคณบดีวิทยาลัยนานาชาติ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ✓ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจาก State University of New York at Binghamton (SUNY-Binghamton)
- ✓ สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ: ประวัติศาสตร์อเมริกา ประวัติศาสตร์การเมืองไทย, ความคิดปรัชญาการเมือง โลกมุสลิม สิทธิมนุษยชน ฯลฯ
- ✓ ผลงานที่ผ่านมา: กบฏวรรณกรรม : บทวิเคราะห์ประวัติศาสตร์และการเมืองในวรรณกรรม (2556) กำเนิดและความเป็นมาของการปฏิวัติ (2556) ประวัติศาสตร์วิพากษ์ : สยามไทยกับปาตานี(2556) และ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย (2556) โครงการวิจัย เรื่อง โครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน (คอป.) (2555) พ.ศ.2556 โครงการวิจัยพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของความคิดว่าด้วยความ (ไม่) เป็นสมัยใหม่ (สกว.) (2556)

ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี

- ✓ สถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ
- ✓ ปริญญาเอกและโทจาก Sociology, University of Hawai'i at Mānoa, Honolulu, U.S.A.
- ✓ ผลงานที่น่าสนใจ: บรรณาธิการหนังสือคนหนุ่มสาวมุสลิมกับอิสลามในโลกสมัยใหม่, อิสลาม, ความรุนแรงและการเมืองแห่งอภัยวิถี, The Construction of Collective Identity of Muslims in America after September 11, 2001, มิติทางศาสนาและวัฒนธรรมของการสร้างสันติภาพ, ความรุนแรง สันติภาพ และความหลากหลายในโลกอิสลาม เป็นต้น

รายงาน: ทบทวนข้อเสนอมุสลิมศึกษากับสังคมศาสตร์:

การเมืองและวัฒนธรรม¹

มุสลิมศึกษา-อิสลามศึกษา และวิธีวิทยาในการศึกษาสังคมมุสลิม เป็นประเด็นที่มีการสนทนอย่างกว้างขวางหลังจากที่เกิดกระแสการฟื้นฟูอิสลามในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ต่อเนื่องมาถึงหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 ประเด็นมุสลิมศึกษาได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดคุยทั้งฝั่งฟากโลกตะวันออกและโลกตะวันออก แม้แต่กระทั่งสังคมไทย ได้มีการผลิตงานที่เกี่ยวข้องกับสังคมมุสลิมเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อันเกี่ยวเนื่องกับมุสลิมและศาสนาอิสลามในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง

ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เสนอมุมมองมุสลิมศึกษาไว้อย่างน่าสนใจในบทความ มุสลิมศึกษา: สังคมศาสตร์ทวนกระแสและ “ความเป็นอื่น” (2541) ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการศึกษาวิจัย “มุสลิมศึกษา” ว่าเป็นพื้นที่ทางวิชาการที่สามารถใช้แนวคิดทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่สัมพันธ์กับบริบท ในขณะที่อิสลามศึกษาสัมพันธ์กับสภาวะศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องของกูรฮานและพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ โดยข้อเสนอดังกล่าวถูกนำมาถกเถียง อภิปราย ต่อยอดในการ

¹ รายงานจากโครงการเสวนาทางวิชาการระดับชาติ "ทบทวนข้อเสนอมุสลิมศึกษากับสังคมศาสตร์: การเมืองและวัฒนธรรม" เมื่อวันที่ 20 ก.ย. 2557 ณ ห้องประชุม 4 อาคารปฏิบัติการเทคโนโลยีและพัฒนานวัตกรรม มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

เสวนาทางวิชาการระดับชาติ "ทบทวนข้อเสนอมุสลิมศึกษากับสังคมศาสตร์ กับ สถานการณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรม" เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2557 ที่ ผ่านมา ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งจัดโดย โครงการ อิสลามศึกษาและการพัฒนาชุมชนมุสลิมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ส่วน ส่งเสริมวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

งานเสวนาครั้งนี้มีการนำเสนอประเด็นมุสลิมศึกษาผ่านงานวิจัยและบทความทาง วิชาการทั้งในแง่มุมมองวิพากษ์ในการศึกษาชุมชนมุสลิม ประเด็นที่สัมพันธ์กับ อิสลามศึกษา ปรัชญา มานุษยวิทยา สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ตลอดจน แง่มุมจากผู้ทำงานองค์กรมุสลิม และองค์กรด้านสันติภาพชายแดนใต้

การเสวนาเริ่มต้นที่การแสดงปาฐกถาจาก ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี จาก สถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ โดยได้นำเสนอถึง มุสลิมศึกษาจากการเชื่อมโยงงานวิชาการในบริบทโลก “มุสลิมศึกษา” ที่ กลายเป็นอุตสาหกรรมทางวิชาการหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 ซึ่ง งานจำนวนมากที่ชาวตะวันตกใช้อธิบายมุสลิมว่า มุสลิมมีอัตลักษณ์ที่ค่อนข้าง ตายตัว แข็งกระด้าง เป็นเนื้อเดียวกันทั้งหมด นั้นเป็นความเข้าใจจากตะวันตก โดยเชิญชวนให้ชาวมุสลิมหันมาศึกษาแนวคิดอิสลามที่เปิดมุมมองอันเป็น ประโยชน์เพื่อมวลมนุษยชาติ เสนอให้มีการอธิบายความเป็นมุสลิมที่มีความ หลากหลาย และเชื่อมโยงการอธิบายร่วมกับศาสตร์แขนงต่างๆ ทั้งนี้ย้ำว่า มุสลิมศึกษาไม่สามารถแยกขาดออกจากการศึกษาแก่นของศาสตร์อิสลามศึกษา ได้

การเสวนาช่วงแรกในหัวข้อ วิชาภคย์ “มุสลิมศึกษา-อิสลามศึกษา และข้อเสนอ การวิจัยในสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การเมืองและวัฒนธรรม” มีนักวิชาการ สาขาต่างๆ นำเสนอถึงประเด็นมุสลิมศึกษาโดยอาศัยมุมมองจากศาสตร์ต่างๆ เริ่มต้นที่ ผศ.สุรียยา ลูไลมาน อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กล่าวถึงมุสลิมศึกษาในงาน วรรณกรรม

สุรียยาเล่าถึงกลิ่นอายของมุสลิมในงานวรรณกรรมว่าสะท้อนถึงเรื่องราวของ วิถีชีวิตมุสลิมได้ชัดเจน จากบทกวีวรรณกรรมของมุสลิมศึกษาพบว่า งาน เหล่านี้จะมีความแตกต่างจากงานวรรณกรรมกระแสหลักโดยทั่วไป หากศึกษา วรรณกรรมร่วมกับฐานความรู้ศาสนาในยุคกลาง จะพบว่าวรรณกรรมบางเรื่อง ของแต่ละศาสนามีความสอดคล้องกัน เช่น วรรณกรรมเอกของโลกอย่างเรื่อง The Divine Comedy ซึ่งหากอ่านโดยใช้มุมมองจากมุสลิมเข้าไปศึกษางาน วรรณกรรมชิ้นนี้จะเห็นถึงการนำเสนอเรื่องราวจากคริสต์ศาสนายุคกลางที่ สะท้อนถึงโลกก่อนความตายและหลังความตาย ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับ ปรากฏการณ์อิสรออ์ เมื่อยะร้อจ (การเดินทางสู่ฟากฟ้าของศาสดามูฮัมมัด)

นอกจากนั้น สุรียยายังได้เสนอตัวอย่างวรรณกรรมในโลกตะวันตกช่วงคริสต์ ทศวรรษ 1980 อาทิ The Satanic Verses ของซัลมาน รัชดี ที่มีเนื้อหา ดูหมิ่นศาสดาในศาสนาอิสลาม เป็นวรรณกรรมที่ถูกต้องต้นอย่างมากในโลก

มุสลิม กระทั่งนำไปสู่กระแส “ความเกลียดกลัวอิสลาม” หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 จนเกิดกระแสการเขียนวรรณกรรมที่เป็นกลางต่อมุสลิมมากขึ้นในโลกตะวันตก วรรณกรรมเหล่านี้โดยส่วนใหญ่เขียนโดยนักเขียนชาวมุสลิมผู้อพยพ รวมไปถึงมุสลิมที่มีบรรพบุรุษจากประเทศอาณานิคม

ดร.มูอัมหมัดอิลยาส หัวำปริง ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเอเชียอาคเนย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เสนอว่า Modern Social Science เป็นกรอบในการศึกษาที่ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจสังคมมุสลิม เนื่องจากการศึกษาอิสลามและสังคมมุสลิมไม่ใช่ปริมณฑลของการศึกษาสังคมศาสตร์เท่านั้น แต่อิสลามศึกษากว้างกว่านั้น

มูอัมหมัดอิลยาสเห็นว่าอิสลามศึกษาเป็นองค์ความรู้ที่ได้มาจากอัลกุรอาน อัซซุนนะฮ์ และประวัติศาสตร์อิสลาม ประเพณีทางความคิดอิสลาม องค์ประกอบเหล่านี้รวมกันเพื่อนำมาศึกษาสังคมของมุสลิม ขณะที่มุมมองในเชิงทฤษฎีจาก Modern Social Science เป็นผลผลิตจากการพัฒนาศาสตร์ในโลกตะวันตกซึ่งมีการนำไปใช้ศึกษาสังคมอื่นรวมถึงสังคมมุสลิม โดยอ้างถึงความ เป็นสากลของทฤษฎีนั้น ในตอนท้าย มูอัมหมัดอิลยาสตั้งคำถามว่าผู้ศึกษาจะใช้กรอบที่เรียกว่า Islamic Social Science ได้หรือไม่

อันวาร์ กอมะ อันวาร์ กอมะ จากศูนย์เอเชียศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เสนอความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามศึกษากับมุสลิมศึกษา

โดยชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในส่วนของอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษานั้น ผู้ศึกษา ต้องมีความเข้าใจในกรอบของศาสนพิธี (อิบาดะฮ์) และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (มุอามาละฮ์) โดยที่อิสลามศึกษานั้นเน้นการศึกษาอิบาดะฮ์ และมุสลิมศึกษาเน้น การศึกษามุอามาละฮ์

ขณะที่ ซาคีย์ พัททิมคุมพล อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เสนอขอบในอิสลามศึกษา โดยอภิปรายว่า แม้แต่ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในอิสลาม ได้อนุญาตให้มีการโต้เถียงกันได้ ซึ่งการโต้เถียงย่อม เกิดจากพื้นฐานของความเชื่อก่อน ยกตัวอย่าง เช่น การดกเถียงในเรื่องของการมีอยู่ของพระเจ้า หรือตำแหน่งแห่งที่ของพระเจ้า มีการดกเถียงกันในพื้นที่ อันเป็นปริมณฑลศักดิ์สิทธิ์

นอกจากนี้ ซาคีย์ตั้งคำถามถึงการวิจัยมุสลิมศึกษาว่ามีความจำเป็นหรือไม่ที่ Islamic Study for Social Science เป็นฐานในการวิจัยสังคมมุสลิม เพราะงานวิจัยที่ขาดฐานความรู้อิสลามศึกษา จะทำให้เกิดผลงานในลักษณะของการเรียบเรียงข้อมูลเท่านั้น ขาดการตีความ การอภิปราย แม้กระทั่งมีการ อธิบายที่ผิดพลาด

การเสวนาในช่วงที่สองในหัวข้อ “มุสลิมศึกษา: มุมมองประยุกต์และปฏิบัติการ” อสมมา มังกรชัย อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นำเสนอว่ามุสลิมศึกษาไม่ได้เป็นหัวข้อหรือแนวทางการศึกษาที่มีรูปแบบชัดเจน

รวมไปถึงคำถามการวิจัยและเป้าประสงค์ที่ชัดเจน โดยเปรียบเทียบกับสตรีศึกษา
อสม่าเห็นว่าสตรีศึกษามีพื้นฐานการศึกษาที่มาจาก แนวคิดที่ว่าสตรีนั้นตกเป็นผู้
ที่เสียเปรียบ หรือแม้แต่ถูกกดทับทางโครงสร้างทางสังคม การผลิตองค์ความรู้
ในด้านนี้ เป็นการสร้างองค์ความรู้ พร้อมกับการเคลื่อนไหวเพื่อรื้อถอนมายาคติ
ที่คิดว่าชายเป็นใหญ่

แต่โดยส่วนตัวอสม่าตั้งคำถามว่า มุสลิมศึกษาเกิดขึ้นมาจากอะไร หากไม่ได้เกิด
จากการสร้างองค์ความรู้เพื่อตอบสนองอะไรบางอย่าง จะสามารถเรียกว่ามุสลิม
ศึกษาได้หรือไม่ ทั้งที่งานวิจัยบางชิ้นไม่ได้วิเคราะห์อย่างลุ่มลึก มีเพียงกลุ่มผู้ให้
ข้อมูลเป็นคนมุสลิมเท่านั้น

ดร.วิญญู อารักขา จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำเสนอการวิจัยการต่อรองการใช้พื้นที่ละหมาด
ประจำวันในกรุงเทพมหานคร ในมัสยิด รวมทั้งสถานที่ละหมาดอื่นๆ วิญญู
พบว่าแม้สถานที่ละหมาดเป็นพื้นที่สาธารณะ แต่กลับถูกทำให้ไม่เป็นสาธารณะ
เช่น ห้องละหมาดย่านใจกลางเมือง รวมไปถึงรอยต่อเมือง ซึ่งพบว่า ในส่วน
ของพื้นที่ขององค์กรรัฐ ไม่มีการจัดห้องละหมาด แต่ในขณะเดียวกันองค์กร
เอกชน เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงแรม และโรงพยาบาลได้มีการบริการห้อง
ละหมาด คาดว่ามีการจัดไว้เพื่อบริการมุสลิมต่างประเทศ และมีการจัดแต่งอย่าง
หรูหรา แต่ในขณะพื้นที่ละหมาดที่ถูกจัดให้กับพนักงานมุสลิมในองค์กรบาง
แห่งกลับถูกจัดไว้แบบลึกลับ ซึ่งในกรณีนี้ได้ชี้ให้เห็นประเด็นทางสังคมว่า ห้อง

ละหมาดที่ดูเหมือนว่าจะจะเป็นพื้นที่สาธารณะกลับไม่สาธารณะ เนื่องจากมีประเด็น
ธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง

เอกราช ซาบูร์ จากสถาบันการศึกษาเพื่อสันติภาพและการแปรเปลี่ยนความ
ขัดแย้ง มูลนิธิทรัพยากรเอเชีย และเครือข่ายมุสลิมเอเชีย นำเสนอบทบาทของ
องค์กรและงานสำคัญด้านมุสลิมศึกษาของ AMAN (Asian Muslim
Action Network) AMAN เป็นองค์กรเครือข่ายมุสลิมในเอเชียที่พยายาม
รวมกลุ่มนักวิชาการ และนักการศาสนาที่มีแนวคิดก้าวหน้า เพื่อพัฒนางาน
มุสลิมจากมุมมองคนในพื้นที่ งานของ AMAN มีหลายส่วน เช่น สนับสนุนให้
เกิดงานวิจัยของนักวิจัยรุ่นใหม่ในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวคิดของนักคิดมุสลิมและ
ชุมชนมุสลิม เพื่อตอบสนองประเด็นทางสังคมที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้น อาทิ งานวิจัย
เกี่ยวกับการปราบปรามคอรัปชัน โดยตั้งคำถามว่าในศาสนาอิสลามมี
หลักเกณฑ์ใดที่นำมาใช้ในการปราบปรามคอรัปชัน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ตั้งคำถามกับหลักเกณฑ์ศาสนา กฎหมาย และความเป็น
จริงในสังคมโลก ได้แก่ การดำรงอยู่ของกลุ่มนักเผยแพร่ศาสนาที่เป็นพหุวัฒนธรรม
โดยคนกลุ่มนี้นำเสนอทางศาสนาเชื่อมโยงกับสถานะทางสังคม เพื่อ
สร้างอัตลักษณ์ของพหุวัฒนธรรมและอิสลามได้ในเวลาเดียวกัน เป็นต้น

ด้าน รอมฎอน ปันจอร์ บรรณาธิการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep
South Watch) เริ่มต้นพูดคุยการทำงานของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์

ภาคใต้ ว่าเป็นองค์กรที่ทำงานรวบรวมข้อมูลเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ความรุนแรง และกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเด็นมุสลิมศึกษานั้น รอมฎอนเห็นว่าแนวคิดอิสลามศึกษาของ ผศ.ดร.อับดุลลอฮ์ หุมนุสฺ ที่ได้วางกรอบเสนอให้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยระบุว่าอิสลามศึกษาในอนาคตจำเป็นต้องขยายกรอบ จากเดิมที่ศึกษาเพียงการวิเคราะห์ตัวบท (Text) ไปศึกษางานเชิงบริบท (Context) ด้วย เพราะในอิสลามศึกษามีกรอบการศึกษาสองระดับคือการศึกษบริบทและตัวบท ในตัวบทนั้นนอกเหนือจากคัมภีร์อัลกุรอานและฮัซันนะฮ์แล้ว อับดุลลอฮ์ หุมนุสฺ ยังเสนอให้ศึกษาติดตามยาริวโราณของปิตุธานีในนามของการศึกษาระดับตัวบทด้วย

รอมฎอนเห็นว่าเป็นที่น่าสนใจที่อับดุลลอฮ์ หุมนุสฺ ได้ให้ความสำคัญกับตัวบทที่มาจากเอกสารท้องถิ่น และเห็นว่า Thai Islamic Study ยังมีปิตุธานีเป็นอยู่ อารยธรรมทางการศึกษา ด้วยเหตุนี้ อิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษาจึงต้องมีความเชื่อมต่อกัน ไม่สามารถที่จะทำการศึกษาแยกขาดจากกันได้

ช่วงต่อมาเป็นการอภิปราย ข้ามพินเส้นแบ่งอิสลามศึกษากับมุสลิมศึกษา โดย รศ.ดร.อินรอมเอียม ณรงค์รักษาเขต รองผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปิตุธานี และ ธาณินทร์ สาละวิน นักวิชาการประจำศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อับรอฮีมนำเสนอการใช้แนวคิดมุสลิมศึกษาในสองแง่มุมว่าเป็นทั้งส่วนทั้งดีและไม่ดี ในส่วนดีเห็นว่าเป็นสิ่งที่ง่ายต่อผู้ศึกษาในการศึกษาวิชาแขนงต่างๆ แต่ในขณะเดียวกัน กรอบการศึกษาที่มีความเป็นเรื่องของทางโลก (Secular) ทำให้คุณค่าของอิสลามศึกษาลดลง เกิดการแบ่งมุสลิมศึกษาออกจากอิสลามศึกษา ซึ่งในความเป็นจริงแล้วการศึกษาทุกสรรพสิ่งนั้นก็เป็นอิสลาม

ขณะที่ ธานินทร์เสนอกรอบมานุษยวิทยาอิสลามในการศึกษามุสลิมศึกษา โดยนำเสนอให้มีการทำความเข้าใจปฐมบทกลุ่มบรรพชนนักวิชาการมุสลิมรุ่นแรกๆ ที่ได้สร้างงานศึกษาวิจัยเพื่อสากล ธานินทร์ย้ำว่ากรอบและทฤษฎีความรู้ของนักวิชาการมุสลิมเหล่านั้นไม่ได้รังสรรค์งานเพื่อมุสลิมเท่านั้น งานในกลุ่มมานุษยวิทยาอิสลามเป็นงานที่พยายามสร้างหลักความรู้เพื่อมนุษยชาติ โดยใช้หลักการของศาสนาอิสลามที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์

ในตอนท้ายของงานเสวนา ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สตาอานันท์ อภิปรายการตกเตียงและข้อเสนอจากเวทีว่า อิสลามศึกษาไม่ได้ต่างไปจากศาสนศึกษา แต่มุสลิมศึกษาเป็นกลุ่มการศึกษาที่สามารถวางกรอบและเกณฑ์ในการศึกษาได้ในลักษณะของวิชาการด้านอาณานิคมศึกษา กระนั้น อาณานิคมศึกษานี้หาใช่การนำเอาลักษณะทางภูมิศาสตร์มาเป็นกรอบหลักในการศึกษาวิจัย นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ยังได้กล่าวปิดท้ายการเสวนาถึงเรื่องของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่า นักวิจัยผู้ใฝ่รู้เรื่องชุมชนมุสลิมและสนใจศึกษาข้อตกลงทางศาสนา นำเอามิติของพื้นที่แห่งความศักดิ์สิทธิ์มาใช้จนกลายเป็นทั้งข้อจำกัดและเป็นแรงบันดาลใจให้ค้นหาในเรื่องที่นำต้นตอและอัจฉริย ซึ่งชัยวัฒน์เห็นว่างานวิจัยควรทำหน้าที่เปิดมุมมอง ให้ข้อคิด ข้อเสนอ และทัศนะอันหลากหลายภายใต้กรอบความคิดมุสลิมศึกษาและอิสลาม จนสามารถพัฒนาต่อยอดงานวิจัยได้หลายแขนง ท้ายที่สุดแล้ว การ

ผลิตงานวิจัยเหล่านี้ต้องสามารถตอบโจทย์ปัญหาสังคมมุสลิม ตลอดจน
สามารถนำกรอบคิดมุสลิมศึกษาเป็นแนวคิดกระแสหลักและเป็นสากลได้

ที่มา: <http://prachatai.com/journal/2014/10/55946>

เปิดเวทีวิพากษ์ “มุสลิมศึกษา-อิสลามศึกษากับสังคมศาสตร์”

ทบทวนข้อเสนอสู่ชายแดนใต้

อิมรอน ซาเหาะ

เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2557 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์จัดการเสวนาทางวิชาการระดับชาติ เรื่อง “ทบทวนข้อเสนอมุสลิมศึกษากับสังคมศาสตร์: การเมืองและวัฒนธรรม” มีการเสวนาเรื่อง วิพากษ์ “มุสลิมศึกษา-อิสลามศึกษา” และข้อเสนอการวิจัยในสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม โดยมี ผศ.ดร.ชัยรัตน์ ศิริพันธ์ สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์และทรัพยากร มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นผู้ดำเนินการเสวนา โดยประเด็นสำคัญๆ ที่วิทยากรพูดได้นำเสนอบนเวทีเสวนาล้วนเป็นการสะท้อนการมองปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

อิลยาส หนุ่ปริง วิพากษ์ ชัยวัฒน์ สตาอานันท์ เรื่องมุสลิมศึกษา

ดร.มูฮัมหมัดอิลยาส หนุ่ปริง อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พูดถึงบทความของ ผศ.ดร.ชัยวัฒน์ สตาอานันท์ เรื่อง มุสลิมศึกษา: สังคมศาสตร์ทวนกระแส และ “ความเป็นอื่น” ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 2541 ว่ามี

ปัญหาส่วนหนึ่งอาจเพราะอาจารย์ชัยวัฒน์ ยังไม่เห็นผลผลิตของสถาบันทางการศึกษาในโลกอิสลามที่พยายามจะบูรณาการระหว่างสังคมศาสตร์สมัยใหม่กับอิสลามศึกษาในเวลานั้น ดังนั้นข้อเสนอของอาจารย์ชัยวัฒน์ที่บอกว่ามุสลิมศึกษา กับอิสลามศึกษา เป็นกิจกรรมทางวิชาการสองชนิดที่แตกต่างไปจากกัน มุสลิมศึกษาควรไปอยู่ในแนวทางสังคมศาสตร์ทวนกระแส นั้นไม่สะท้อนภาพความเป็นจริง

ดร.มูฮัมหมัดอิลยาสได้กล่าวถึงตัวอย่างเรื่องการศึกษาสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีงานศึกษามาแล้วว่าสามพันชิ้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาที่ใช้มุมมองของทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ไม่ได้ใช้ข้อถกเถียงที่อยู่ในสังคมมุสลิมมาใช้ในการถกเถียง เช่น การศึกษาเรื่องปัญหาความไม่สงบ ข้อเสนอส่วนใหญ่ยังไม่พบข้อเสนอที่เป็นข้อถกเถียงภายในที่มาจากอิสลามหรือมุสลิมเอง

จากคำถามที่ว่าทำไมถึงเกิดความตกต่ำขึ้นในสังคมมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้? ทำไมจึงเกิดสงคราม? สังคมศาสตร์สมัยใหม่อาจจะบอกว่าเกิดจากประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความทุกข์ทนทรมาน มีการกดทับ มีการละเลยจากรัฐ มีการต่อสู้ แต่ถ้าหากเอาแนวคิดจากข้อถกเถียงในสังคมมุสลิมเอง จะพบว่าแนวคิดในเรื่องขบวนการฟื้นฟูอิสลาม จะพบว่าสังคมมุสลิมที่ตกต่ำในประวัติศาสตร์ของอิสลามเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การทำตามแบบอย่างโดยไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์จากอุมมะฮฺ หรือประชาชาติอิสลามได้ หันเหออกจากแนวทางของอิสลามที่แท้จริง การเกิดผู้ที่จะมาฟื้นฟูอิสลามให้เกิด

ขึ้นมาใหม่ แสดงให้เห็นว่าแนวคิดในอิสลามที่มีพลวัตที่ใช้ขัดดกเถียงในอิสลามมา
ดกเถียงในสังคมมุสลิมเอง ไม่ได้ใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์สมัยใหม่

ดร.มูอัมหมัดอิลยาส กล่าวว่าตัวอย่างจากงานของอาลาตัลทำให้เห็นภาพได้
ชัดเจนขึ้นก็คือ การอธิบายในช่วงของคอลีฟะห์อับดุลอะซีซหรือคอลีฟะห์ 4 ท่าน
หลังจากที่ท่านนบีได้เสียชีวิต อิบน์คอลลูนอธิบายว่าในช่วงนั้นเป็นช่วงที่เรียกว่า
เป็นโมโนเทคนิกของคาลิฟะห์ ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างหนึ่งของระบบคิ
ลาฟะห์ และหลังจากระบบคาลิฟะห์สิ้นสุดลง ระบบอิสลามค่อยๆ ตกต่ำลงไป
เรื่อยๆ และเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบกษัตริย์ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ยุคของอุมัยยะห์เป็น
ต้นไป ซึ่งทั้งสองระบบมีความแตกต่างกัน

กล่าวคือระบบกษัตริย์มีการบังคับให้ผู้คนปฏิบัติตามผู้นำ ในขณะที่ระบบคิ
ลาฟะห์ผู้นำแค่ชี้ทางให้ประชาชนเท่านั้น แต่เมื่อมาดูงานของแม็ก เวเบอร์ ที่ได้
อธิบายสถาบันทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวปรากฏว่าเวเบอร์มีการเข้าใจผิด
ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชน ขัดดกเถียงก็คือว่า การจะทำความเข้าใจ
เข้าใจสังคมมุสลิมนั้นมีบางที่จะละเลยมุมมองที่มาจากอิสลาม

ศึกษามุสลิมโดยปราศจากฐานของอิสลามศึกษาได้หรือ

ชาติย์ พิทักษ์คุณพล อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พยายามทบทวนข้อเสนอมองของ ศ.ดร.ชัยวัฒน์
สถาอานันท์ และไปค้นหาวามีช่องว่างหรือไม่แล้วหยิบงานที่ศึกษามุสลิมโดย
นักวิชาการที่ไม่ใช้มุสลิมว่ามีช่องโหว่อย่างไร ศ.ดร.ชัยวัฒน์ เสนอว่าใน
การศึกษาอิสลามศึกษาควรแยกพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และหน้าที่ศักดิ์สิทธิ์

อาจารย์ชาติย์มองว่าสิ่งหนึ่งในขอบของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้อนุญาตให้มีการ
โต้เถียงใช้หรือไม่ เชื่อในพื้นที่ฐานของพระเจ้า มีการถกเถียง ในตำแหน่งแห่งที่
ของพระเจ้า ถกเถียงบนฐานของความศักดิ์สิทธิ์ อย่างเช่น เมื่อชัยคุ ดร.ยูซุฟ
กอรฎอวีญ พิธีวาเรื่องดอกเบี๋ยในยุโรป ในกรณีบ้านที่อยู่อาศัยถือเป็นปัจจัยสี่
การซื้อบ้านจึงเข้าไปอยู่ในระบบดอกเบี๋ยได้เพราะจำเป็น อาจเป็นตัวอย่างหนึ่ง
ของการถกเถียงบนฐานของความศักดิ์สิทธิ์เมื่อในกรุอ่านห้ามถึงเรื่องของ
ดอกเบี๋ย

อาจารย์ชาติย์มองว่างานของอาจารย์ชัยวัฒน์อาจมองต่างไป หากแต่งงานขึ้นนี้มี
คุณูปการในการก่อให้เกิดมุสลิมศึกษา เพื่อศึกษามุสลิมในบริบทที่ต่างกัน
ปัญหาคือจะศึกษามุสลิมโดยปราศจากฐานของอิสลามศึกษาได้หรือ มีตัวอย่าง
งานวิจัยที่ออกมา เช่น ในเรื่องสวยอย่างไรให้เหมาะสม ความคิดและทัศนคติ
ของผู้หญิงมุสลิมในภาคประชาสังคมภาคใต้มีส่วนที่ระบุถึงการปิดหน้าโดยระบุ
ถึงเพียงคำพูดของการสัมภาษณ์โดยปราศจากการอธิบายเพิ่มเติมถ้าผู้อ่านไม่ใช่
มุสลิมอาจจะไม่เข้าใจ

อาจารย์ชาก็ยกกล่าวถึงพื้นที่ว่า สิ่งที่เป็นพื้นบ้านหายไปเพราะกลุ่มดะวะหุ้ตบลิซ เข้ามาในพื้นที่ สำหรับอีกฝ่ายมองว่าไม่ได้ห้ามเพียงแต่นอกว่าไม่สมควรทำ ระบุ เพียงเท่านี้ โดยไม่ได้ให้การอธิบายที่ชัดเจน ฉะนั้นการเผชิญกับข้อมูลที่ตกเตียง ของมุสลิมโดยไม่มีฐานอิสลาม จะเผชิญกับการตอบคำถามข้อมูลตรงนี้อย่างไร ข้อเสนอสุดท้าย คือ ก่อนที่จะไปสู่มุสลิมศึกษาเป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีอิสลาม ศึกษาสำหรับสังคมวิทยา ให้มีความเข้าใจในอิสลามในการศึกษาไปด้วยพร้อมๆ กัน

ปัญหาการศึกษาสังคมศาสตร์ด้วยอิสลามศึกษา

อันวาร์ กอมะ นักวิจัยประจำศูนย์เอเชียศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พยายามชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของการศึกษาอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษาในไทย งานของ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สดากานันท์ และ ศ.ดร.ภูอริศ รอมฏอน ว่ามีบางอย่างที่ไม่เหมือนกัน และบางจุดที่คล้ายกัน ซึ่งจะสามารถคลี่ และขยายในการทำความเข้าใจสังคมมุสลิม ความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามศึกษากับมุสลิมศึกษา ทบทวนความเหมือนความต่าง ในองค์ความรู้อิสลามว่ามีเงื่อนไขอะไรบ้าง

ข้อเสนอของ ศ.ดร.ภูอริศ รอมฏอน ที่เสนอให้มีความสำคัญกับนักวิชาการตัวบท และบริบท กรอบการศึกษาที่อยู่ภายใต้อิสลาม ในยุโรปจะอยู่ภายในอิสลามศึกษา หลักสูตรในวันศกนั้น อิสลามศึกษาได้ศึกษาค้นหรือสังคม มากกว่าการศึกษา

ในประเด็นศักดิ์สิทธิ์ มีส่วนที่คร่อมกันระหว่างอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษาแยกจากกันไม่ออก

อันวาร์มองความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ว่าอยู่ที่ความเข้าใจว่าอะไรที่เปลี่ยนแปลงได้และสิ่งไหนที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ องค์ความรู้อิสลามได้แบ่งแยกไว้แล้วในตัวเองระดับหนึ่ง ดังเช่นที่อิบน์คอลลูน ระบุถึงทฤษฎีหรือองค์ความรู้ที่มาจากอัลกุรอ่านที่รวมไปถึงประวัติศาสตร์และการใช้ชีวิตของมุสลิมไปพร้อมๆ กัน หากแต่ก็เกิดคำถามตามมาว่า อุลามาคือหรือไ้ะครูผู้ใดอะไรหรือตัดสินอะไรแล้วจะเป็นตัวแทนของมุสลิมทั้งหมดหรือไม่?

อันวาร์สรุปว่าการศึกษาลังคมศาสตร์ที่เมื่อไหร่ไปแตะสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ในอิสลามก็จะเกิดปัญหา การศึกษาลังคมศาสตร์แบบอิสลามจึงควรอยู่ในกรอบอ่าวอาละหะฮ์ อิสลามศึกษาเชื่อว่าอิสลามสมบูรณ์แล้ว การมาศึกษาอิสลามด้วยสังคมศาสตร์จึงมีปัญหาว่าจะอธิบายภายใต้กรอบไหน การเข้าใจองค์ความรู้ที่มีความหลากหลายจะนำไปสู่ปัญหาที่จะเกิดสู่การตัดสิน บิดอะฮ์หรือฮัรคหรือไม่

อิสลามศึกษากับวรรณกรรม

พศ. สุรียยา สุไลมาน อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กล่าวถึงการโยงวรรณกรรมให้เข้าสู่สังคมมากขึ้น ทำให้ทฤษฎีเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้นเช่นกันเพื่อทำความเข้าใจตัวตนของวรรณกรรม ซึ่งได้รับความสนใจมากขึ้นในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา

ผศ.สุรียยา กล่าวว่าในแง่ของมุสลิมศึกษาในงานวรรณกรรมที่เกี่ยวกับมุสลิม สิ่งที่น่ากลัวเสียไม่ได้คือจะต้องเอามุมมองของมุสลิมหรือมุมมองของอิสลามเข้าไปศึกษาตัวงานเช่นกัน ซึ่งก็จะได้อีกมุมมองหนึ่งที่อาจจะแตกต่างจากสิ่งที่ได้จากงานวรรณกรรมกระแสหลักโดยทั่วไป

ผศ. สุรียยา กล่าวถึงงานวรรณกรรมเรื่อง เดอะ ดีไวน์ คอมเมดี้ ของดังเต ซึ่งถูกขนานนามว่าเป็นวรรณกรรมเอกของโลกเรื่องหนึ่ง เมื่ออ่านโดยใช้มุมมองแบบมุสลิมหรือแบบอิสลามเข้าไปจับ จะพบสิ่งที่แตกต่างไปจากคนทั่วไปที่อาจจะมองว่างานนี้เป็นงานที่เสนอแนวคิดของคริสต์ศาสนาในยุคกลาง แต่ถ้ามีความรู้หรือมีความสนใจในเชิงศาสนาเปรียบเทียบ จะเห็นได้ว่างานชิ้นนี้สะท้อนลักษณะร่วมของมนุษย์อย่างหนึ่งในเรื่องของความคิดหรือขนบการเดินทางหลังความตายของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ทุกชาติทุกศาสนามีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องนี้ ซึ่งเคยมีงานเปรียบเทียบระหว่างงานชิ้นนี้กับการอิสเราะมีอุเราะ(การเดินทางขึ้นสู่ฟ้าของท่านนบี) และข้ามาลัยคำหลวง ซึ่งเค้าโครงของทั้งสามเรื่องมีความคล้ายคลึงกัน

ผศ. สุรียยา กล่าวว่าในแง่ของมุสลิม ความเป็นสากลของอิสลามที่วิทยากรหลายๆ ท่านได้พูดถึง จึงถูกส่งลงมาเพื่อมวลมนุษยชาติ และไม่สามารถแยกตัวของเราเองในฐานะที่เป็นมุสลิมให้ออกจากเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ ได้ เพราะเราทุกคนเชื่อว่าถูกสร้างมาจากพระเจ้าเช่นเดียวกัน

ที่มา: <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/7106>

“แนวคิดนักวิชาการมุสลิมรุ่นใหม่”(1)

เปิดโลกมุสลิมศึกษาจากอิสานสู่ตะวันออกกลาง

อิมรอน ซาเหาะ

ในงานเปิดตัวหนังสือ “คนหนุ่มสาวมุสลิมกับโลกสมัยใหม่” พศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี ซึ่งให้เห็นว่า คุณจะสูญเสียอะไรหากไม่ซื้อหนังสือเล่มนี้ ด้าน ดร.ศราวฑูมิ อารีย์ อธิบายประเด็นอิสลามกับการเมืองในโลกสมัยใหม่ พร้อมอธิบาย ต้นเหตุของการปะทะกันระหว่างโลกมุสลิมกับโลกตะวันตก ในขณะที่ ดร.นิพนธ์ โชะเอง อธิบายถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในโลกอิสลาม พลวัต การศึกษาอิสลามในอินโดนีเซีย และกระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคม อิสานภายใต้โลกสมัยใหม่

วันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2558 ณ หอประชุมอิมามอัลนาวารีย์ วิทยาลัย อิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ในงานเปิดตัวหนังสือ “คนหนุ่มสาวมุสลิมกับโลกสมัยใหม่” มีวงเสวนาโดยมีตัวแทนจาก 5 ประเด็นใน หนังสือเล่มดังกล่าว ได้แก่ ดร.ศราวฑูมิ อารีย์ ดร.นิพนธ์ โชะเอง อาจารย์ชากีร์ พิทักษ์คุณพล อาจารย์โชคชัย วงษ์ธานี และอาจารย์สุไรณี สายนุ้ย ดำเนิน รายการโดย พศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี ผู้อำนวยการสถาบันศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ

พศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี : คุณจะสูญเสียอะไรหากไม่ซื้อหนังสือเล่มนี้

ดร.สุชาติ กล่าวว่า หนังสือเล่มนี้รวบรวมบทความของนักวิชาการมุสลิมรุ่นใหม่ 16 เรื่อง ตามความสนใจของผู้เขียนแต่ละคนโดยจัดกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม เรื่องคือ อิสลามกับการเมืองในโลกสมัยใหม่ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อัตลักษณ์ของมุสลิมในกระแสการเปลี่ยนแปลง ความเคลื่อนไหวในสามจังหวัดชายแดนใต้ และสตรีมุสลิม โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ดร.สุชาติ กล่าวต่อว่า ท่านจะสูญเสียอะไรบ้างจากการไม่ซื้อหนังสือเล่มนี้ อันดับแรกเลยคือ สูญเสียความเข้าใจในจิตวิญญาณของการศึกษาแบบอิสลาม กล่าวคือ ที่มาของบทความต่างๆ ล้วนมาจากความใส่ใจในการตั้งข้อสังเกตไม่ว่าจะเป็นการสังเกตจากพื้นที่หรือเอกสารที่ได้สืบค้นหา จิตวิญญาณต่อมาคือ ความรู้ในอิสลามมีความเป็นสากล อิสลามสามารถรับความรู้จากอารยธรรมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นจากกรีก เปอร์เซีย โรมัน จีน หรืออื่นๆ ไม่ใช่เฉพาะความรู้จากชาวอาหรับเท่านั้น หนังสือเล่มนี้มีแนวคิดแบบวิพากษ์ที่พยายามค้นหาคำตอบและมีการถกเถียงต่างๆ พร้อมทั้งผ่านการถกวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาแล้วอย่างน้อย 2 ครั้ง

“จิตวิญญาณแบบอิสลามคือความรู้แบบอิสลามไม่มีอีลิต (ชนชั้นนำ) ที่ผูกขาดความรู้ในอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันที่จะสามารถค้นคว้าหรือแสวงหา ทำให้ความรู้ของอิสลามขยายไปอย่างแพร่หลาย ที่สำคัญข้อมูลต่างๆ ในหนังสือเล่มนี้มีแหล่งอ้างอิงที่ชัดเจนไม่มีการนั่งเทียนเขียนอย่างแน่นอน”

ประการที่สองที่ท่านจะสูญเสียก็คือคือสูญเสียพลังในการอธิบายอิสลามและสังคมมุสลิม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะอิสลามที่เราเห็นในปัจจุบันตามข่าวสารบ้านเมืองหรือตามที่คุณคนมักจะมีก็ถึงเมื่อพูดถึงอิสลามก็คือ ความรุนแรง การกดขี่ผู้หญิง เป็นต้น ภาพเหล่านี้กลายเป็นภาพตัวแทนของอิสลามที่เราได้เห็น หรือกรณีที่ชาวจังหวัดน่านคัดค้านการก่อสร้างมัสยิด เหตุผลแรกเลยเพราะไม่รู้จักและไม่เข้าใจอิสลาม หนังสือเล่มนี้จึงนับได้ว่าเป็นการให้ภาพของอิสลามและสังคมมุสลิมที่มีความน่าสนใจอย่างมาก

อย่างกรณีการเมืองในอิสลามที่คุณคนมักจะมีก็ถึงแต่โลกของเผด็จการ แต่ในหนังสือเล่มนี้เราจะได้เห็นขบวนการเคลื่อนไหวของโลกอิสลามที่ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นนั้นหลายสิ่งหลายอย่างเราตอบรับ หลายสิ่งหลายอย่างเราต่อต้าน และหลายสิ่งหลายอย่างเราต่อรอง เพราะฉะนั้นเราจะเห็นขบวนการเคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตที่ไม่หยุดนิ่งในโลกอิสลามซึ่งมีความน่าสนใจในหนังสือเล่มนี้

ในประเด็นผู้หญิงที่ถูกมองว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกต้องชั้ เราก็จะได้เห็นการเคลื่อนไหวของสตรีมุสลิมที่เกิดขึ้นแม้แต่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่ได้เป็นแค่เหยื่อ แต่เธอสามารถที่จะสร้างพื้นที่ให้กับตัวเองในการพัฒนาชุมชนและช่วยเหลือสังคม แม้แต่ขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนมุสลิมก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ หนังสือเล่มนี้ได้ชี้ชวนและตั้งคำถามต่อสังคมมุสลิมได้อย่างน่าสนใจ

ประการสุดท้ายคือท่านจะสูญเสียพรแดนความรู้ที่อยู่นอกกระแสตำราหลักทั่วไป เพราะหากท่านต้องการที่จะเข้าใจอิสลาม แม้ว่าจะมีหนังสือเกี่ยวกับอิสลามอยู่มากมาย แต่ความพยายามที่จะอธิบายให้คนที่ไม่ใช่มุสลิมได้เข้าใจในภาษาที่เป็นทางการยังมีน้อย หนังสือเล่มนี้อาจจะจำกัดอยู่แต่ในแวดวงวิชาการแต่เชื่อว่าคนที่ไม่ใช่มุสลิมเมื่อได้อ่านแล้วจะสามารถเข้าใจสังคมมุสลิมและโลกอิสลามได้ในระดับหนึ่ง

ดร.ศราวฑู อารีย์ : “อิสลามกับการเมืองในโลกสมัยใหม่”

ดร.ศราวฑู อธิบายว่า ในกลุ่มที่ว่าด้วย “อิสลามกับการเมืองในโลกสมัยใหม่” มีอยู่ 3 บทความด้วยกัน คือ บทความเรื่อง “พื้นที่ทางการเมืองแบบอิสลามในโลกสมัยใหม่” ของ ดร.ประทับจิต นิละไพจิตร โดยตนขออ่านใจความที่สำคัญของบทความชิ้นนี้ ความว่า บทความนี้เป็นบทความที่สนใจภาวะทันสมัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมุสลิมในประเด็นพื้นที่การเมืองแบบเทวนิยม โดยพยายามเสนอข้อตกเถียงที่ขัดแย้งกับข้อตกเถียงทั่วไปที่มองอิสลามกับมุสลิมในลักษณะ

ที่เป็นเนื้อเดียวกัน ในทางตรงกันข้ามคือในบทสรุปของบทความผู้เขียนเสนอว่า ความลึกลับของความเป็นสมัยใหม่ต่างหากที่ทวีความเข้มข้นให้แก่พื้นที่ทางการเมืองแบบเทวนิยมที่มีอยู่เดิมในโลกอิสลามให้โดดเด่นมากยิ่งขึ้น

บทความต่อมาเป็นของ ผศ.ดร.บุษอรี ยีหะมะ ชื่อเรื่องว่า “ประชาธิปไตยในโลกอิสลาม” เป็นประเด็นที่ตกเตียงในโลกอิสลามมาอย่างยาวนาน ประเด็นหลักก็คือ ความล้มเหลวของโลกมุสลิมในการพัฒนาประชาธิปไตยนำไปสู่ข้อตกเตียงที่ว่า อิสลามกับประชาธิปไตยสามารถเข้ากันได้หรือไม่

บางคนถึงกับมองว่าอิสลามเป็นอุปสรรคต่อการสร้างและการเติบโตของประชาธิปไตยด้วยซ้ำไป บทสรุปของบทความชิ้นนี้คือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ขัดแย้งกับหลักการของศาสนาอิสลาม แม้ว่าหลักการของประชาธิปไตยจะไม่ครอบคลุมหลักการทางด้านการเมืองการปกครองในทัศนะของอิสลามทั้งหมดก็ตาม แต่ทว่าความล้มเหลวของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในโลกมุสลิมเป็นผลมาจากบริบทหรือสภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมในประเทศของมุสลิมเอง ไม่ใช่มาจากหลักการของศาสนาอิสลาม

ส่วนบทความของตนเองคือเรื่อง “อิสลามกับแนวคิดโลกวิสัยตามแนวคิดกระแสฟื้นฟูอิสลาม : ข้อตกเตียงจาก มุฮัมมัด อิมารอฮ์” โดยพยายามฉายภาพของนักวิชาการมุสลิมรุ่นใหม่ของประเทศอียิปต์ในการนำเสนอประเด็นมุมมองของ

อิสลามที่มองความเคลื่อนไหวหรือเติบโตของแนวคิดเซคิวลาร์ (secularism) ในโลกอาหรับ ตะวันออกกลาง และโลกมุสลิม

ตนคิดว่าแต่ละงานมีความแตกต่างกันแต่สิ่งที่สำคัญก็คือฐานในการทำงานนี้มี เรื่องที่คล้ายกันอยู่ 2 เรื่องด้วยกันคือ เกิดลักษณะของการปะทะกันหรือ เผชิญหน้ากันระหว่างโลกมุสลิมกับโลกตะวันตกในศตวรรษที่ 18 - 20 ฝ่าย หนึ่งกำลังรุ่งโรยในขณะที่อีกฝ่ายกลายเป็นผู้นำของวิทยาการและเป็นผู้นำของโลก

การปะทะกันระหว่างโลกมุสลิมกับโลกตะวันตก

ดร.ศราวุฒ อธิบายต่อว่า ในการปะทะกันระหว่างโลกมุสลิมกับโลกตะวันตกที่ โลกตะวันตกเข้ามาครอบครองหรือมีอิทธิพลในโลกมุสลิม การรับมือของโลก มุสลิมเป็นไปใน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ ยอมรับหมด เพราะเกิดจากการพ่ายแพ้ และเห็นความเติบโตจนเป็นมหาอำนาจของชาติตะวันตก เกิดแนวคิดที่ว่าหากเรา ต้องการที่จะเอาอย่างเขา เราจะต้องทำให้เหมือนกับที่เขาทำ

ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งมองว่าการที่โลกมุสลิมด้อยกว่าโลกตะวันตกก็เพราะว่าเราหันเห ออกจากหลักการที่เที่ยงตรงของศาสนาอิสลาม ฉะนั้นวิธีการแก้ไขความเสื่อม

โทรมของโลกมุสลิมนั้นจะต้องย้อนกลับไปสู่อดีต ในขณะที่เดียวกันคนบางกลุ่มก็
ไม่เอาตะวันออกเลย

แนวทางที่สามก็คือพยายามที่จะคัดแยกว่าวิทยาการที่เป็นความรู้ของตะวันออก
เราสามารถเอามาใช้ได้แต่จะต้องรักษาระบบศีลธรรมของโลกอิสลามที่มีอยู่แล้ว
และเหนือกว่าโลกตะวันตกด้วยซ้ำไป “ในระยะหลังของโลกมุสลิมข้อตกเตียงจะ
วนเวียนอยู่กับสามกลุ่มข้างต้น จนเมื่อมีโครงการนี้ขึ้นมาตนจึงคิดว่า ใช้เลย”

การสร้างรัฐสมัยใหม่ของโลกมุสลิม

ประเด็นที่สองที่คิดว่าฐานคิดของเราคล้ายกันในการเขียนงานประเด็นการเมือง
กับโลกสมัยใหม่ ก็คือว่า กระบวนการของการสร้างรัฐของโลกมุสลิมโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในตะวันออกกลางหลังยุคอาณานิคมมาจนถึงปัจจุบัน กระบวนการ
สร้างรัฐใหม่ของโลกมุสลิมโดยเฉพาะในตะวันออกกลางเป็นกระบวนการที่
ล้มเหลว ความเป็นสมัยใหม่ของโลกมุสลิมจะต้องพึ่งพาจักรวรรดินิยมเดิม ไม่ว่า
จะเป็นการศึกษาหรือการพัฒนาเศรษฐกิจ และอื่นๆ รวมไปถึงกฎหมายและ
การเมืองด้วย เพราะฉะนั้นจึงเกิดการบิดเบี้ยวไป และเวลาเกิดการบิดเบี้ยวใน
ลักษณะเช่นนี้แล้ว จึงทำให้โลกมุสลิมโดยเฉพาะในมิติการเมืองกลายเป็นระบอบ
อำนาจนิยมและกลายเป็นปัญหา

เราเห็นปรากฏการณ์อาหรับสปริงเกิดขึ้น เราเห็นกลุ่มติดอาวุธ IS เกิดขึ้น เราเห็นการต่อสู้ของอิสลามิสต์กับเชคควาลาริสซ์ในหลายๆ สมรภูมิมิรบในวันออกกลางวันนี้ ประโยชน์ ศ.ดร.ฏอริก รอมาฏอน เคยกล่าวเอาไว้ นอกจากนั้น ฏอริก พยายามที่จะนำเสนอว่า จริงๆ แล้วปรากฏการณ์ในลักษณะเช่นนี้ สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ด้วยการคุยกันระหว่างอิสลามิสต์กับเชคควาลาริสซ์ เราจะต้องเข้าใจอย่างหนึ่งว่าเชคควาลาริสซ์ในโลกมุสลิมแตกต่างกับเชคควาลาริสซ์ของหลายประเทศในตะวันตก เพราะเชคควาลาริสซ์ในโลกมุสลิมยังมีศาสนาอยู่ ตัวอย่างเช่น กรณีของอดีตผู้นำอียิปต์กามาล อับดุล นัสเซอร์ ที่เคยกล่าวว่า สังคมนิยมของเขาไม่เหมือนกับสังคมนิยมของสหภาพโซเวียต เพราะสังคมนิยมของเขานั้นมีพระเจ้า เพราะฉะนั้นจึงยังคงคุยกันได้

ดร.นิพนธ์ โชะเฮง : “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในโลกอิสลาม”

ดร.นิพนธ์ อธิบายว่า หัวข้อของกลุ่มนี้คือ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในโลกอิสลาม” มีบทความอยู่ 3 เรื่อง ที่ร่วมกันคิดร่วมกันเขียน โดยความรู้ที่เกี่ยวกับเคลื่อนไหวทางสังคมมักจะถูกจำกัดตรงที่เราไม่สามารถพูดในมุมที่ครอบคลุม โดยเฉพาะขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ไม่สามารถอธิบายให้ครอบคลุมทุกด้านได้ แต่เราได้หยิบยกมาเพียงบางเรื่องและบางกรณีที่มีความสำคัญ

งานเขียนของตนเองมีชื่อเรื่องว่า “ลัทธิสมัยใหม่นิยมแบบอิสลามกับกระบวนการวางโครงสร้างองค์ความรู้อิสลาม” โดยมีความสนใจเป็นการส่วนตัว

ว่ามุสลิมกำลังขับเคลื่อนแนวคิดเรื่องความเป็นสมัยใหม่ในแบบฉบับของเราเอง และขอตั้งชื่อเองว่าอิสลามิกโมเดิร์นนิซึม (Islamic Modernism) โดยมองว่าความเป็นสมัยใหม่นิยมไม่มีใครเป็นเจ้าของไม่ว่าจะตะวันตกหรือตะวันออก ความเป็นสมัยใหม่หรือความสะดวกสบายที่ออกมาทางกายภาพหรือออกมาทางความคิดก็ตามแต่ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ แต่สิ่งที่มีเจ้าของคือความเชื่อความศรัทธามากกว่า เพราะฉะนั้นอิสลามิกโมเดิร์นนิซึมในเรื่องของการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นก็เพื่อจะตอบสนองแนวคิด 2 กระแสด้วยกัน คือ

1. ตอบสนองต่อภายในของเราเองหรือโลกมุสลิมของเราเอง กล่าวคือตอบสนองต่อลัทธิจารีตนิยมแบบดั้งเดิมของเรา ด้วยความที่เราไม่พยายามติดตามความเป็นสมัยใหม่ เอาแต่ความคิดเดิมๆ โดยไม่พยายามไปข้างหน้า
2. ตอบสนองต่อความเป็นสมัยใหม่นิยมแบบตะวันตก แม้ว่าตะวันตกจะเป็นต้นฉบับของความเป็นสมัยใหม่แต่กว่าความเป็นสมัยนั้นโลกมุสลิมเคยเป็นมาก่อนแล้ว เราต้องไม่ลืมว่าครั้งหนึ่งตะวันตกก็เคยอยู่ในยุคมืดเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นจึงคิดว่าข้อตกเตียงนี้ตอบโจทย์ตนเองพอสมควรโดยใช้แนวคิดของมิเชล ฟูโก มาเป็นกรอบคิด แม้บางคนจะมองว่ายังไม่ครอบคลุมแต่อยากให้มองในเชิงของการวิพากษ์ที่เป็นประเด็นสำคัญนั้นคือ “อำนาจ” เพราะกระบวนการที่ฟูโกพูดถึงก็คือกระบวนการวางอำนาจหรือสิทธิต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดการเสริมอำนาจ และการสร้างความจริงต่างๆ ให้เกิดขึ้น ซึ่งได้เสริมเติมเรื่องของอำนาจที่สำคัญไม่ว่าเราจะอยู่ในไหนก็ตามเราไม่อาจหนีประเด็นในเรื่องของอำนาจได้ เราล้วนแสวงหาอำนาจกัน ขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นามธรรมหรือรูปธรรมเท่านั้น

พลวัตการศึกษาอิสลามในอินโดนีเซีย

บทความต่อมาคือเรื่อง “พลวัตการศึกษาอิสลามในอินโดนีเซีย” โดย ฟารีดา ปันจอร์ ช็อคกเตียงในบทความชิ้นนี้เป็นเรื่องที่สำคัญเพราะการศึกษาของอิสลามไม่เคยหยุดนิ่งเลยจนกระทั่งปัจจุบันเองก็ไม่หยุดนิ่ง มีพลวัตอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะตอบสนองตามความต้องการของโลกยุคใหม่ หรือพูดง่าย ๆ ว่า เพื่อที่จะตอบสนองให้สังคมนั้นมีความเป็นสมัยใหม่หรือมีความทันสมัยในรูปแบบที่ตนเป็น และพลวัตสำคัญของการศึกษาอิสลามในอินโดนีเซียผู้เขียนแบ่งออกเป็นยุค ไม่ว่าจะเป็นยุคอาณานิคม ยุคต้น ค.ศ. ที่ 20 ที่ในยุคต้นๆ ได้รับอิทธิพลมาจากมุฮัมมัด อับดุลฮ และรอซิด ริฎอ

เราจะเห็นว่าพลวัตการศึกษาในอินโดนีเซียเป็นการต่อรองของ 2 กลุ่มเคลื่อนไหวใหญ่ๆ คือ มุฮัมมาดียะห์กับนะห์ ฎอตุล อุละมาอู จริงๆ แล้วมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของดัตช์ ภายใต้ยุคอาณานิคมมีแนวทางการศึกษาแบบตะวันตกที่เข้ามาในอินโดนีเซีย และมีการแบ่งกลุ่มผู้ที่เข้าศึกษาในสถาบันต่างๆ เหล่านั้น โดยผู้เขียนมองว่าเป็นการแบ่งชนชั้นด้วยซ้ำไป กล่าวคือ คนที่จะได้เข้าไปในสถาบันการศึกษาแบบตะวันตกถูกจัดวางโครงสร้างเอาไว้แล้วว่าจะต้องเป็นแบบไหน ที่สำคัญการต่อรองเหล่านั้นทำให้เกิดสถาบันต่างๆ ขึ้นมา โดยเฉพาะสถาบันศึกษาอิสลามชั้นสูงจนกระทั่งมีมหาวิทยาลัยอิสลามในอินโดนีเซีย

กล่าวโดยสรุปก็คือ เป็นการปรับเปลี่ยนการศึกษาของอิสลามให้เป็นไปตามโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของอินโดนีเซียเอง และข้อค้นพบที่สำคัญของบทความชิ้นนี้ก็คือ จะเห็นได้ว่าการศึกษาในอินโดนีเซียเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีระบบสามัญเพิ่มขึ้น 70% และการศึกษาทางศาสนาลดลงถึง 30% แต่การเพิ่มขึ้นและลดลงเป็นไปในเรื่องของการบูรณาการทางการศึกษา

กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอิสานภายใต้โลกสมัยใหม่

บทความชิ้นสุดท้ายของกลุ่มนี้คือเรื่อง “กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอิสานภายใต้โลกสมัยใหม่” โดย อาจารย์อิมรอน โส๊ะสัน งานชิ้นนี้ได้ศึกษากระบวนการสร้างชุมชนของชาวมุสลิมอิสานท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่สำคัญงานชิ้นนี้พยายามศึกษาปฏิสัมพันธ์ของชุมชนมุสลิมกับชุมชนอื่นที่ไม่ใช่มุสลิมถึงการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยที่มุสลิมเป็นส่วนน้อยในภาคอิสาน

การอธิบายในงานเขียนนี้ใช้ทฤษฎีที่สำคัญคือ ทฤษฎีพหุนิยมซึ่งเป็นทฤษฎีที่พูดถึงการยอมรับความหลากหลายที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นลักษณะที่เด่นในสังคมสมัยใหม่ เพราะหากสังคมสมัยใหม่ไม่ยอมรับความหลากหลายก็จะเป็นสังคมสมัยใหม่ไม่ได้ ผู้เขียนพยายามศึกษาลักษณะเด่นที่เกิดในสังคมอิสาน ข้อค้นพบ

หรือข้อสรุปที่สำคัญคือ มีกลไกอยู่ 3 ประการด้วยกันที่จะก่อให้เกิดความเป็นพหุนิยมในสังคมอิสาน

1. การสร้างคุณค่าและความศรัทธาร่วมกัน กล่าวคือ คุณค่าต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาในสังคมจะไม่เกิดการยอมรับหรือศรัทธาได้ หากไม่เกิดจากการสร้างร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้นสังคมมุสลิมและไม่ใช้มุสลิมจึงมีการสร้างที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน 2. การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม แน่แน่นอนว่าเรื่องนี้คือเรื่องที่สำคัญ และ 3. การดำรงรักษาและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเราอาจจะไม่เห็นเหมือนกับที่อื่นอย่างภาคใต้ที่มีความเข้มแข็งในทางอัตลักษณ์ที่ชัดเจน

อย่างไรก็ดีตนมองว่าผู้เขียนได้สรุปหัวข้อที่น่าสนใจมากประการหนึ่งว่า ถ้าชุมชนได้เรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนอื่นมากขึ้น ชุมชนมุสลิมเองก็จำเป็นที่จะต้องศึกษาหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมากขึ้นเช่นกัน ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ตนคิดว่าการที่จะทำให้อิสลามไม่หยุดนิ่งในการเรียนรู้และเผยแพร่ความยิ่งใหญ่ของอิสลาม มุสลิมจะต้องไม่ปิดกั้นตัวเอง ต้องกล้าที่จะเผชิญกับโลกภายนอกและปรับเปลี่ยนตัวเอง เพราะอิสลามคือเราะห์มาตัสลิลอาลามีน (เป็นความเมตตาต่อมวลมนุษยชาติ) ไม่ใช่เพื่อชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ที่มา: <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/7117>

“แนวคิดนักวิชาการมุสลิมรุ่นใหม่” (2)

สตรีมุสลิม และการฟื้นฟูอิสลามในโลกสมัยใหม่

อิมรอน ซาเหาะ

ในงานเปิดตัวหนังสือ “คนหนุ่มสาวมุสลิมกับโลกสมัยใหม่” “สุไรณี สายนุ้ย” ชี้ถึงความสำเร็จของสตรีมุสลิมในบริบทความรุนแรงของโลกสมัยใหม่ “ซาคีเย ฟัตกัยคุมพล” ได้อธิบายถึงการปะทะกันระหว่างสิ่งที่ปรากฏเห็นได้ชัดกับความเป็นสมัยใหม่ และชี้ถึงความจำเป็นที่จะต้องทำงานร่วมกับระหว่างสังคมนักสตรีกับอิสลามศึกษา ด้าน “ไซคชัย วงษ์ธานี” อธิบายถึงการฟื้นฟูอิสลามจากตะวันออกกลางสู่จังหวัดชายแดนใต้ ประเด็นคณะเก่าคณะใหม่ และความหลากหลายของความไม่หลากหลายในจังหวัดชายแดนใต้

วันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2558 ในงานเปิดตัวหนังสือ “คนหนุ่มสาวมุสลิมกับโลกสมัยใหม่” จากตอนที่ได้นำเสนอการนำเสนอบทความวิชาการของตัวแทนจาก 5 ประเด็นในหนังสือเล่มดังกล่าวนี้ไปแล้ว 2 ท่านคือ ดร.ศราวุฒิ อารีย์ และ ดร.นิพนธ์ โชะเอม เหลือตัวแทนอีก 3 ท่านจากอีก 3 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ อาจารย์ซาคีเย ฟัตกัยคุมพล อาจารย์ไซคชัย วงษ์ธานี และอาจารย์สุไรณี สายนุ้ย

สุไรนี สายนุ้ย : ความเคลื่อนไหวของสตรีมุสลิมในโลกสมัยใหม่

อาจารย์สุไรนี กล่าวว่า หัวข้อใหญ่ของกลุ่มนี้ก็คือ “ความเคลื่อนไหวของสตรีมุสลิมในโลกสมัยใหม่” มีบทความทั้งหมด 3 ชิ้นซึ่งเป็นการศึกษาบทกวี บทบาทของสตรีมุสลิม(มุสลิมะห์)ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก บทความชิ้นแรกคือเรื่อง “พลวัตสังคมสังเวียน: ขบวนการฟื้นฟูอิสลามของผู้หญิงมุสลิมในสังคมไทย” ของ อาจารย์อัมพร หมาเด็น โดยผู้ศึกษาชิ้นนี้สนใจศึกษาชีวิตของสตรีมุสลิมในฐานะกลุ่มเคลื่อนไหวที่มีตัวตนและมีความรู้สึกในท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลกจากการขยายแนวคิดเซคิวลาร์(secularism) จากโลกตะวันตก รวมไปถึงแนวคิดของการฟื้นฟูอิสลามที่แพร่กระจายและมีประวัติศาสตร์ที่เป็นมาอย่างยาวนาน

ผู้เขียนศึกษากลุ่มผู้หญิงมุสลิมสายซุนนะห์และเน้นไปที่การวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้หญิงชนชั้นกลางด้วย โดยผู้เขียนมองว่าลักษณะของการเคลื่อนไหวของแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวของสตรีมุสลิมมีอยู่ 2 แนวคิด คือ

1. แนวคิดการกลับไปสู่ความเป็นอนุรักษนิยมหรือการกลับไปสู่ความเป็นอิสลามบริสุทธิ์
2. แนวคิดภาวะความเป็นสมัยใหม่ สองแนวคิดนี้ถูกนำมาอธิบายในการเคลื่อนไหวของผู้หญิงมุสลิมโดยเมื่อมาศึกษาในบริบทของสังคมไทยที่เนื่องงานส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การเคลื่อนไหวเรื่องฮิญาบ แต่มีข้อค้นพบที่น่าสนใจก็คือ

จุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวของผู้หญิงมุสลิมในประเทศไทยไม่ได้เริ่มต้นด้วยประเด็นความเคลื่อนไหวเรื่องฮิญาบ แต่เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับสังคม

อีกข้อค้นพบที่น่าสนใจในงานชิ้นนี้ก็คือ การเคลื่อนไหวของผู้หญิงมุสลิมเป็นคู่ขนานหรือไปด้วยกันกับการเคลื่อนไหวของผู้ชาย อย่างกรณีเรื่องฮิญาบมีบางกลุ่มที่สวมเพราะเน้นประเด็นความเป็นท้องถิ่น ในขณะที่บางกลุ่มเน้นการปฏิวัติและการฟื้นฟูโดยใช้ความเป็นสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะความเป็นอิสลามบริสุทธิ เช่น การใช้เทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น

สตรีมุสลิมในบริบทความรุนแรงของยุคสมัย

บทความถัดมาคือเรื่อง “ผู้หญิงมุสลิมในบริบทความรุนแรงของยุคสมัย” ของ อาฟิสสา สาและ และเรื่อง “ขบวนการสตรีมุสลิมหลาย: การเปิดพื้นที่ทางสังคม” ของตนเอง โดยจะพูดควบคู่กันเพราะเป็นประเด็นบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีจุดคล้ายและก็มีจุดต่าง กล่าวคือท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ คนภายนอกอาจมองว่าผู้หญิงมุสลิมในสามจังหวัดเป็นผู้หญิงที่อยู่ในกรอบและเหมือนจะโดนกดขี่ โดยใช้ทัศนะหรือมุมมองของโลกตะวันตก นอกจากนั้นด้วยสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้อีกด้วย

ความต่างของสองบทความเกิดจากลักษณะของสังคมสามจังหวัดมีความซับซ้อนและย้อนแย้งอยู่ในตัวเอง เช่น ผู้หญิงมีบทบาทในบ้านอย่างเดียวยังจริงหรือไม่ หรือผู้หญิงต้องเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวด้วย แล้วพื้นที่ของผู้หญิงควรอยู่ตรงไหนกันแน่ อาจจะต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้ได้คำตอบ เป็นต้น

สิ่งที่สองบทความมีเหมือนกันก็คือ ภาพที่ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อไปสู่ภาพที่ผู้หญิงเคลื่อนไหวทางสังคม โดยงานของตนพบว่าความเป็นชุมชนจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะสามารถขับเคลื่อนการเคลื่อนไหวของผู้หญิงให้บรรลุเป้าหมาย ทำให้ผู้หญิงจากที่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบกลายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงคนอื่นที่ได้รับผลกระทบเช่นกัน หรือจากที่อยู่แต่ในบ้านกลายเป็นผู้ที่ออกมาทำงานเพื่อสังคม โดยมีชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน ส่วนหนึ่งเป็นการอุดหนุนของรัฐในช่วงแรกมีการสนับสนุนน้อยมาก ดังนั้นการที่ชุมชนสามารถช่วยเหลือกันเองทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นมา

ในขณะที่งานของ ฮาฟิสลา จะพูดถึงผู้หญิงในอดีตที่มีส่วนร่วมกับสงครามในรูปแบบต่างๆ อาจไม่ใช่ தொடบ ซึ่ม่า แต่มีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ โดยผู้เขียนพยายามจะชี้ให้เห็นว่าการที่สังคมมองว่าผู้หญิงมุสลิม ทำอะไรไม่เป็นเลยหรืออยู่แต่ในกรอบในบ้านนั้น เป็นสิ่งที่ต้องมองอีกมุมและศึกษาไปยังประวัติศาสตร์ให้ดีๆ

อีกประเด็นที่งานสองชิ้นนี้มีความคล้ายกันก็คือ ความเคลื่อนไหวของผู้หญิงมุสลิมจะมีการผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมกับศาสนาอิสลาม แต่สิ่งที่ ฮาฟิสลา ตั้งข้อสังเกตก็คือ ในความเป็นมลายูกับความเป็นมุสลิม ผู้หญิงมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคไต่มีความเป็นมลายูมากกว่าความเป็นมุสลิม ซึ่งสำหรับตนมองว่าเป็นสิ่งที่เราควรหาข้อสนับสนุนเพิ่มเติมว่าเป็นอย่างนั้นจริงหรือไม่

ชาติย์ พิทักษ์คุณผล : การปะทะกันระหว่างรากเหง้าดั้งเดิมกับความเป็นสมัยใหม่

อาจารย์ชาติย์ กล่าวว่า ในกลุ่มนี้หัวข้อใหญ่ก็คือเรื่อง “อัตลักษณ์มุสลิมใน
กระแสการเปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่” มีบทความอยู่ 3 ชิ้น คือ “โลกาภิวัตน์
กับการเปลี่ยนอัตลักษณ์มุสลิม : พลวัตของกระแสอิสลาม “บริสุทธ์” ในสังคม
มุสลิมไทย” ของ อาฟิส สาและ บทความเรื่อง “เยาวชนมุสลิมกับความเป็น
สมัยใหม่: การปะทะร่องทางอัตลักษณ์และพลวัตทางสังคม” ของตนเอง และ
เรื่อง “มุมมองของคนหนุ่มสาวมุสลิมในประเทศไทยผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตที่มีต่อ
เครื่องมือค้นหาข้อมูลของกูเกิ้ล” ของ กศิน ตอเล็ม จากบทความ 3 ชิ้นนี้ ตน
ขอสรุปให้เหลือ 3 คำ คือ “ความไม่ลงรอย” ของกลุ่มที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจาก
ปรากฏการณ์ความเป็นสมัยใหม่ คำที่สองคือ “ความท้าทาย” และคำที่สาม คือ
“เทคโนโลยี”

สิ่งที่งานทั้ง 3 ชิ้นกำลังจะบอกก็คือ อัตลักษณ์ของมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ของเยาวชนภายใต้ความเป็นสมัยใหม่ สิ่งที่เราเห็นก็คือความไม่ลงรอยกันที่เป็น
ผลมาจากการปะทะกันระหว่างสิ่งที่เป็นรากเหง้าดั้งเดิมกับสิ่งที่มาพร้อมกับความ
เป็นสมัยใหม่ ความจริงความเป็นสมัยใหม่ คาร์ล แจสเปอร์ นักปรัชญาคน
สำคัญชาวเยอรมันอธิบายถึงลักษณะความเป็นสมัยใหม่อย่างหนึ่งที่สำคัญมาก
คือสิ่งที่ทุกคนขยายตัวออกไป ทำอะไรเหมือนกันทุกอย่าง มีคุณค่าเดียวกันทั้ง
โลก ความไม่ลงรอยก็คือ สิ่งที่เกิดขึ้นจากรากฐานดั้งเดิมหรือวัฒนธรรม
ดั้งเดิมกับสิ่งที่มาเป็นความสมัยใหม่ อย่างหนึ่งก็คือวิทยาศาสตร์สมัยใหม่
(modern science) เช่น เทคโนโลยีต่างๆ

ในงานของ กศน พุดถึงอินเทอร์เน็ตนี้มีผลทำให้เกิดสิ่งที่เราเรียกว่า “ความท้าทาย” ท้าทายแม้กระทั่งต่อผู้รู้เอง อย่างการเข้าไปหาความรู้จากอินเทอร์เน็ตยิ่งประเด็นทางศาสนาสามารถทำได้ง่ายดายนกว่าการเดินทางไปหาโต๊ะครูหรือผู้รู้ เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าเรามี E- โต๊ะครูด้วย อย่าง E-book ต่างๆ ทั้งหลาย ทั้งปวงจะอยู่ในงานทั้ง 3 ชั้น แต่สิ่งที่ตนเองต้องการจะพูดก็คือ งานวิจัยทั้งหมดนี้ เป็นงานวิจัยที่วางอยู่บนรากฐานของความเป็นสังคมศาสตร์มากกว่าที่จะเป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาแบบการศึกษาศาสนา คำถามก็คือข้ออ้างของทั้งสองศาสตร์คืออะไร?

การทำงานร่วมกันระหว่างกรอบคิดแบบอิสลามศึกษากับกรอบคิดแบบสังคมศาสตร์

อาจารย์ชาทีย์ กล่าวอธิบายว่า จากประสบการณ์ของตนเองที่เคยอยู่ในโลกอิสลามศึกษา ต่อด้วยโลกรัฐประศาสนศาสตร์ ปัจจุบันอยู่ในโลกของมานุษยวิทยา สิ่งที่ติดมากับตัวก็คือการตัดสินคุณค่า (value judgment) ในการทำงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นผลมาจากการที่ถูกฝึกโดยมีกรอบคิดแบบศาสนา มันทำให้เห็นการตัดสินปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยที่เราเองไม่รู้ตัว

“นี่คือข้อต่างของงานศึกษาหรือวิธีวิจัยที่วางอยู่บนรากฐานของสังคมนิยมสมัยใหม่ที่ตัวเราไม่ได้รับอนุญาตให้ใส่ความเห็นต่อสิ่งที่เราศึกษา เรื่องนี้ยังเป็นข้อตกเตียงกันอยู่”

สิ่งที่เราเห็นในงานศึกษาทั้งหมดพบว่า สิ่งที่เราพยายามจะบอกในงานวิจัยชุดนี้ก็คือ ความซับซ้อนของตัวปรากฏการณ์ที่จำเป็นจะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างกรอบคิดแบบอิสลามศึกษากับกรอบคิดของความเป็นสังคมนิยม เพราะโลกทุกวันนี้มีความท้าทายที่เกิดขึ้นทำให้เราไม่สามารถที่จะไปชี้ดำชี้ขาว (ตัดสิน) โดยที่ยังไม่ได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วน ตัวอย่างกรณีคนที่ตนเองเคยไปคุยด้วยซึ่งส่วนใหญ่นักวิชาการศาสนาจะไม่คุยด้วย เช่น ผู้ชายที่เป็นกระเทยแล้วอยากมีนมโดยมีขีดจำกัดคือไม่แปลงเพศและรู้ด้วยว่าสิ่งที่ตัวเองทำเป็นความผิดพลาดในกรอบของศาสนา สิ่งที่เขาพยายามจะทำก็คือการต่อรองกับความผิดพลาดด้วยการสำนึกในความผิดของตัวเองกับการพยายามที่จะปฏิบัติศาสนกิจในฐานะที่เป็นมุสลิมคนหนึ่ง คำตามก็คือ ในสภาวะดังกล่าวนี้สังคมนิยมที่เผชิญกับปัญหาในลักษณะนี้จะอยู่ร่วมกับคนเหล่านี้ได้อย่างไรด้วยความเข้าใจ และด้วยสายตาที่มองเขาว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่ง เป็นต้น

งานวิจัยของเราก็ยังไม่ได้ตอบปัญหานี้ว่าควรอยู่กันอย่างไร แต่ให้คิดต่อว่าเราจะมองคนเหล่านี้ได้อย่างไร หรือมองเขาเป็นคนชายขอบแล้วโยนเขาใส่รกรอกอย่างเดียว? อันนี้คือหัวใจหลักหรือสาระสำคัญของงานวิจัยชุดนี้ที่พยายามที่จะบอกว่าเราอยู่ในกรอบของความเป็นสังคมนิยมซึ่งจำเป็นที่จะต้องทำงานร่วมกับการศึกษาแบบอิสลามศึกษา การทำงานร่วมกันระหว่างสังคมนิยมกับอิสลามศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นความท้าทาย เพื่อที่จะเผชิญและรับมือกับความ เป็นสมัยใหม่ที่กำลังดาโถมสังคมนิยมในปัจจุบัน

โชคชัย วงษ์ธานี : การฟื้นฟูอิสลามจากตะวันออกกลางสู่ชายแดนใต้

อาจารย์โชคชัย กล่าวว่า ตนเป็นตัวแทนพูดในหัวข้อใหญ่ คือ “ความเคลื่อนไหวในสามจังหวัดภาคใต้” มี 4 บทความคือ เรื่อง “การเมืองแห่งอัตลักษณ์: ความหลากหลายและพลวัต “มลายุมุสลิมปาตานี” ในโลกสมัยใหม่” ของ เกรินทร์ ต่วนศิริ เรื่อง “การฟื้นฟูอิสลามกับสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้” ของ อรชา รักดี เรื่อง “สหกรณ์อิสลาม: คำตอบของของมุสลิมไทยต่อเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัตน์” ของ ดร.รัช นุ้ยพอม และเรื่อง “ความหลากหลายที่ไม่หลากหลาย: การจัดการในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้” ของตนเอง

งานของอาจารย์อรชา เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารและสัมภาษณ์ด้วย ความมุ่งเน้นในงานชิ้นนี้ก็คือ สนใจผลกระทบหรืออิทธิพลของกระแสการฟื้นฟูอิสลามในโลกาภิวัตน์ต่อสังคมและชุมชนที่มาจากรัฐ โดยสนใจเรื่องปรากฏการณ์การฟื้นฟูที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ในช่วงทศวรรษที่ 20 โดยมองทั้งโลก ไม่ว่าจะเป็นอาหรับ เอเชีย รวมไปถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่ามีการฟื้นฟูอิสลามอย่างไร

หัวข้อสำคัญๆ ของบทความชิ้นนี้ เช่น การฟื้นฟูอิสลามซึ่งผู้เขียนบทความมองว่าเป็นเสียงเรียกของอิสลามไปสู่การฟื้นฟูหรือพัฒนาตนเอง หรือประเด็นการฟื้นฟูอิสลามโดยมองจากเพื่อนบ้านหรือจากนอกบ้านสู่ในบ้าน งานชิ้นนี้ศึกษาตั้งแต่ที่ชาอุฎอาระเบีย คือแนวคิดของมุฮัมมัด อับดุลวาฮาบ หรือสำนักคิดอัส

ซาลาฟูสสอและห์ และศึกษามาสู่เอเชียอาคเนย์โดยใช้หัวข้อในการศึกษาว่าการ
พื้นฟูอิสลามเสียงจากเพื่อนบ้าน ตั้งแต่มาเลเซีย อย่างพรรคอัมโน ศูนย์วิจัย
อิสลามในมาเลเซีย พรรคปาส รวมถึงแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากหะซัน อัลบัน
นา และซัยยิด กุฎบีย์ เป็นต้น นำไปสู่การฟื้นฟูอิสลามในมาเลเซียอย่างไร

หัวข้อต่อมาคือการศึกษาถึงการฟื้นฟูอิสลามในบ้าน อย่างกรณีจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ว่าเรามีความเชื่อมโยงกับที่อื่นๆ อย่างไร ผ่านปอเนาะต่างๆ หรือผ่าน
สถาบันการศึกษาของ ผศ.ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา โดยที่ผู้เขียนได้เน้นไปที่
ประเด็นสำคัญอย่างสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้
คือ “ผ้าฮิญาบ”

ฮิญาบนำไปสู่การฟื้นฟูอิสลามในพื้นที่นี้อย่างไร โดยการยกงานของ ศ.ดร.
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของนักศึกษามุสลิมะห์ ใน
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเมื่อปี 1988 (พ.ศ. 2531) ว่ามีจุดเปลี่ยนอย่างไร
ต่อกระแสการฟื้นฟูอิสลามโดยเชื่อมโยงไปถึงการขับเคลื่อนของสมาคมยุวมุสลิม
แห่งประเทศไทย (ยวมท.) โดยตั้งหัวข้อว่า จาก ยวมท. ถึงกลุ่มต่อสู้ โดยที่ส่วน
หนึ่งทำงานชิ้นนี้ก็ไปดูที่การเกิดหรือที่มาของการเคลื่อนไหวของขบวนการ BRN
ว่าเป็นการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นเพื่อฟื้นฟูอิสลามด้วยหรือไม่

ผู้เขียนบทความชิ้นนี้ทั้งทักทายไว้ว่า บทเรียนที่สำคัญไม่ใช่แค่เพียงรัฐเท่านั้นที่ควร
ตระหนักรับรู้ แต่คนทั่วไปทั้งมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมควรศึกษาผ่านการเรียนรู้การ
ฟื้นฟูอิสลามที่เกิดขึ้น การจะยับยั้งฟื้นฟูอิสลามได้จะต้องใช้ความเข้าใจ ความ
อดทน และการมีจิตใจที่กว้าง เพื่อที่จะทำให้เราได้ร่วมสร้างสังคมไทยให้
เป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความสมานฉันท์ และมีความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมด้วย
การศึกษาผ่านการฟื้นฟูอิสลาม

สหกรณ์อิสลาม : การสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจด้วยหลักการศาสนา

บทความชิ้นที่สองคือ บทความของ ดร.ธวัช ที่ศึกษาเรื่องสหกรณ์อิสลาม โดยมองว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา สังคมไทยเริ่มพูดถึงศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้นและเป็นช่วงที่มีการพยายามฟื้นฟูอิสลามด้วยการนำหลักการอิสลามมาใช้ในด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ วัตถุประสงค์ในงานก็คือศึกษาประวัติการก่อตั้งสหกรณ์อิสลาม อีกประเด็นคือการประเมินผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในมิติของอิสลาม ข้อค้นพบหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ ในตอนที่ศึกษาพบว่า การดำเนินงานสหกรณ์ผ่านความร่วมมือระหว่างผู้นำศาสนา นักการศาสนา นักธุรกิจมุสลิม โดยที่ระยะแรกในการดำเนินงานพวกเขาก็ไม่มั่นใจว่าสหกรณ์จะปลอดดอกเบี้ยได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ และยังไม่มั่นใจว่าจะดำเนินการให้ตรงตามหลักการศาสนาอิสลามได้ทั้งหมดหรือไม่ แต่ก็เลือกที่จะดำเนินการไปพร้อมกับการเรียนรู้กันไป

ข้อค้นพบอีกประการที่น่าสนใจก็คือ การดำเนินงานของสหกรณ์หลีกเลี่ยงดอกเบี้ยในทุกกิจกรรมโดยใช้ผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ใช้หลักการศาสนาอิสลาม เช่น มุฏอรอบะห์ รอบาอะห์ ซากาอะห์ ตะกาฟูล เป็นต้น และได้ข้อสรุปจากการศึกษาว่า สหกรณ์อาจจะประสบปัญหาอยู่บ้างโดยเฉพาะเรื่องทรัพย์สินมนุษย์และการเข้าใจหลักการในการดำเนินงานของสหกรณ์อิสลาม แต่สหกรณ์ก็มีความพยายามในการที่จะพัฒนาทรัพย์สินมนุษย์เหล่านั้นเพื่อที่จะทำให้สหกรณ์

สามารถที่จะรับใช้สังคมในทางเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์และทำให้สังคมมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือในประเทศไทยในภาพรวมมีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ

คณะเก่าคณะใหม่ : ปรากฏการณ์ทางสังคมจังหวัดชายแดนใต้

บทความชิ้นที่ 3 เรื่อง “การเมืองแห่งอัตลักษณ์: ความหลากหลายและพลวัต “มลายุมุสลิมปาตานี” ในโลกสมัยใหม่” ของ เอกรินทร์ ต่วนศิริ เป็นบทความน่าสนใจเพราะไปในที่ที่คนไม่ค่อยไปกัน คือศึกษาความเป็นคณะเก่าคณะใหม่ บทความชิ้นนี้วางอยู่บนฐานปรากฏการณ์ทางสังคมหมายถึงพูดถึงเรื่องคณะเก่าคณะใหม่หรือสายใหม่สายเก่าในรอบไม่ต่ำกว่า 3 ศตวรรษที่ผ่านมาที่เป็นเรื่องปกติ แต่มีนักวิชาการต่างประเทศเท่านั้นที่กล้าเขียน ในโลกวิชาการภาษาไทยไม่ค่อยมีให้พบเห็น ในช่วงแรกที่บทความชิ้นนี้ออกไปสู่สายตาสาธารณชนก็มีผลกระทบต่อหลายคนเช่นกัน อย่างบางคนรีบออกมาปฏิเสธว่าตนเองไม่ใช่สายเก่าหรือไม่ใช่สายใหม่

บทความชิ้นนี้ศึกษาโดยใช้ทฤษฎีการเมืองแห่งอัตลักษณ์และพูดถึงประเด็นความหลากหลายมาหนุนเสริมคำอธิบายเหล่านั้นด้วย บทความชิ้นนี้พบว่า ปรากฏการณ์ความขัดแย้งในความเป็นสายใหม่สายเก่าไม่ว่าจะอย่างไรก็ยังคงอยู่ แต่ไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้น อย่างในระดับชาวบ้านก็ยังคงมีการพูดถึงเรื่องนี้กัน อยู่จะถูกต้องหรือผิดผู้ศึกษากล่าวว่าไม่อาจทราบได้ นอกจากนั้นยังพบว่ามีการ

ตีความศาสนาในแง่ที่แตกต่างกันที่ไม่ใช่แค่สายเก่าสายใหม่ แต่มีทั้งสายซุนนะห์ สายดะวะห์ เป็นต้น สุดท้ายสิ่งที่ผู้ศึกษาเรื่องนี้ถึงภายในบทความก็คือ บทความชิ้นนี้ไม่ใช่เพียงแค่ต้องการให้เห็นความหลากหลายของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่ในบทความขัดแย้งที่ผ่านมารัฐเองก็สถาปนาและช่วงชิงความของมุสลิมที่ดีในแบบของรัฐ แน่แน่นอนว่าทั้งมุสลิมสายเก่าสายใหม่พยายามจะบอกว่ามุสลิมที่ดีนั้นเป็นอย่างไร รัฐเองก็พยายามที่จะทำในลักษณะดังกล่าวเช่นกัน กล่าวคือ รัฐเองก็พยายามเข้ามาบีบรัดทลของความเปลี่ยนแปลงของการตีความข้างต้น บทความนี้ได้เปิดเผยผ่านผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งว่า เดี่ยวนี้รัฐก็มีอุลามาคู(ผู้รู้)ที่เป็นของรัฐเอง หมายถึงรัฐพยายามที่จะให้มีการตีความในแบบของรัฐ อย่างกรณีเหตุการณ์มัสยิดกรือเซะ รัฐเองก็ใช้ผู้นำศาสนาเป็นเรื่องมือในการอธิบายการยิงตล่มมัสยิดในวันนั้น

ความหลากหลายของความไม่หลากหลายในจังหวัดชายแดนใต้

บทความชิ้นสุดท้ายเป็นของตนเองที่ศึกษาความหลากหลายของความไม่หลากหลาย ในบทความชิ้นได้ทำสองสามอย่าง คือ เวลาเราพูดถึงปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เรามักจะพูดถึงประเด็นความหลากหลายกันเยอะมาก คำตามก็คือหลากหลายอย่างไร เช่น มุสลิมมีอยู่หลายกลุ่มที่นอกจากมลายูแล้วยังปาตานี มุสลิมเบงกาลี หรือจีนก็มีหลายกลุ่มมาก แต่ละกลุ่มก็มีความแตกต่างกัน เป็นต้น

บทความชิ้นนี้พยายามฉายภาพว่ามีกลุ่มไหนหรือมีที่ยืนสำหรับกลุ่มไหนบ้างในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีชาวพุทธ ชาวคริสต์ ชาวซาไก สิ่งที่เราพบก็คือความหลากหลายมักจะไม่ค่อยได้ถูกพูดถึงในระดับหน่วยงานราชการระดับล่างหรือระดับชาวบ้านเองก็ไม่ค่อยพูดถึงประเด็นความหลากหลาย แต่ฝ่ายที่มักจะถูกพูดถึงความหลากหลายมักจะเป็น คอ.บต. ที่เวลาออกจูลสารหรือวารสารก็มักจะอธิบายว่าความหลากหลายนั้นเป็นสิ่งที่ดีในหลายๆ ด้าน เป็นต้น

อีกสองอย่างที่ทำในบทความชิ้นนี้ก็คือ อย่างแรกเลยตนนึกถึงวิชาที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานนี้ก็คือวิชารัฐศาสตร์ของอาจารย์พรยศ ราอิมมูลา โดยที่ท่านตกผลึกทางความคิดมาจากอาจารย์เสนีย์ มะดากะกุล โดยท่านเคยกล่าวว่า ถ้าจะทำงานการเมืองกับคนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งที่เราจะต้องเข้าใจเป็นอันดับแรกก็คือ คนริมทะเล คนอยู่บนบกหรืออยู่ตามท้องทุ่งนา กับคนฝั่งยะลา แดง สุคีริน แค่คนสามพื้นที่ดังกล่าวก็ต่างกันเยอะ ทั้งรสชาติอาหาร วิธีคิด ภาษา ความจำและการลืม ตัวอย่างเช่น ถ้าจะทำงานการเมืองและไปหาเสียงควรจะไปหาใครก่อนระหว่างคนริมทะเลกับคนบนภูเขา ใครจำและลืมนักการเมืองได้ง่ายกว่ากัน ปรากฏบทสะท้อนในตัวงาน เช่น คนริมทะเลตั้งแต่หนองจิกยันตากใบพบว่าเป็นคนที่ลืมนง่าย สายป่านสั้นและโลกหมุนเร็ว แต่ปรากฏว่าเมื่อเข้าไปยังบ้านนั่งสตา ยะหา ฯลฯ คนเหล่านี้ความจำยาว ไม่ต้องไปหาบ่อย ไปทำความดีครั้งหนึ่งจะอยู่ได้นานมาก จึงทำให้เห็นถึงความต่างของความหลากหลายในหลายๆ เรื่อง

อีกประการที่พยายามทำก็คือ การได้เห็นถึงวิธีการจัดการความหลากหลายของชนกลุ่มน้อยในมาเลเซียหลายประการ เช่น การเอาเด็กทุกสีผิวในมาเลเซียมาใส่ชุดวิชาชีพ แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของมาเลเซียที่พยายามจินตนาการ

บางอย่าง เป็นต้น ที่สำคัญเขาทำให้คนทุกชาติพันธุ์มีความหวังในการส่งลูกไปเรียนในที่ต่างๆ ทำให้เห็นว่าการจัดการความหลากหลายของเขามีผลในทางปฏิบัติ สุดท้ายข้อค้นพบสำคัญประการหนึ่งก็คือ ที่รัฐเปรี๊ค รัฐบาลทำงานกับชาวซาไกโดยการส่งเสริมให้ชาวซาไกสองคนชายหญิงตั้งแต่ 30 ปีที่แล้วให้ไปเรียนจนจบปริญญาเอกที่ประเทศอังกฤษ และนำกลับมาเป็นดีเจในการสื่อสารข่าวเพื่อให้ผู้คนได้รู้ว่ารัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาผู้คนเหล่านี้อย่างไร

อีกประการที่ทำได้คือการไปสัมภาษณ์คนจีน ซึ่งเขาภูมิใจเป็นอย่างมากที่ได้เป็นคนไทยและมีความรู้สึกว่าเขาที่ยืนมากในสังคมเพราะใครที่มีอำนาจในสังคมขณะนี้ล้วนแล้วมีความเชื่อมโยงกับคนเชื้อสายจีน คนมลายูมองว่าตนเองเป็นคนชั้นสอง เมื่อถามชาวซิกข์เขาจะตอบว่าพวกเขาไม่เคยเรียกร้องสิ่งใดแต่ก็มีความรู้สึกเวลารัฐให้อะไรกับคนเพียงบางกลุ่มในขณะที่พวกเราไม่ได้อะไรเลย เป็นความท้าทายของรัฐว่าจะจัดการกับความหลากหลายอย่างไร เพราะดูเหมือนกับว่ารัฐจะให้สิ่งต่างๆ แก่ชาวพุทธและชาวมุสลิมมากกว่ากลุ่มอื่น และดูเหมือนชาวมุสลิมจะถูกเอาใจมากกว่าด้วยซ้ำไป

ที่มา: <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/7127>

תוכן